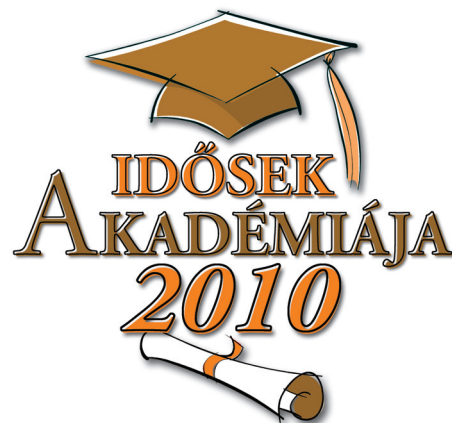

Az idősek helyzete ma, Magyarországon

- *demográfiai adatok* ■ *öregedés*
- *korcsoportok megoszlása* ■ *várható élettartam* ■ *nemi és területi különbségek*

Népesség, népmozgalom, demográfiai változások az idősek szemszögéből

A 2009-es népmozgalmi adatok tekintetében Magyarországon 10 019 000 fő él. Az élve születések száma 73 039 fő volt az év 1–9 hónapjában. A halálozások száma 96 758 fő. A természetes fogyás 23 719 fő, ami azt jelenti, hogy folyamatosan csökken a népesség száma.

A demográfiai változások vizsgálatakor szembe kell tenni, hogy a hazai népesség folyamatos csökkenése a lakosság idősödésével párhuzamosan zajlik. Emelkedik az időskorúak, az egyedül élők és a nem házasok népességen belüli aránya. Néhány évvel ezelőtt nem sokan éltek meg századik életévüket. Napjainkban velünk együtt él 1 107 fő, aki 100 éves vagy ennél idősebb állampolgár, és 35 000 főt meghaladó a 90 évesnél idősebbek száma is.

Az idősek egészségesen várható élettartama

A 65 éven felüliek 38%-a férfi és 62%-a nő. A születéskor várható élettartam Magyarországon öt-hat évvel rövidebb, mint az Európai Unió nyugati tagállamaiban, bár a halálozási adatok, különösen a korai haláltól veszélyeztetett férfiak esetében az utóbbi években némi javulást mutatnak.

Napjainkban már nem csak a várható élettartamra vonatkozó számításokkal foglalkozunk. Az idősek szempontjait előtérbe helyező megközelítés nyomán fontosabb lett az egészségesen várható élettartamok-

ra vonatkozó kutatások eredményeit figyelembe venni. A hazai számítások szerint megállapítható, hogy az iskolai végzettség befolyással van a betegség időszakának kezdetére, elsődlegesen abban az értelemben, hogy – a nemektől függetlenül – legkorábban az alacsony végzettségűek betegszenek meg, legkésőbb pedig a diplomások. Mindkét esetben a magasabb végzettséghez nemcsak hosszabb várható élettartam tartozik, de rövidebb betegidőszak is.

Ha mindezt településnagyság szerint vizsgáljuk, akkor megállapítható, hogy növekvő településnagysághoz (község – város – megyei jogú város – Budapest) hosszabb várható élettartam, rövidebb betegidőszak és így hosszabb egészségesen várható élettartam kapcsolódik. A magasabb végzettségűek nagyobb arányban élnek városokban, ahol az egészségügyi ellátás is könnyebben elérhető.

Magyarországon a 65 éven felüli férfiak és nők várhatóan csupán 30–40%-a számíthat hátralévő életéveiben korlátozásmentes évekre, 22–30%-uk éveit tartós/krónikus betegségtől mentesek, és csupán 6–7% számíthat „jó” vagy „nagyon jó” állapotban eltöltött évekre.

Hollandiában például a korlátozásmentes időszak aránya a férfiak 70%-ára és a nők 80%-ára vonatkozik. A számításokból egyértelműen következik, hogy a hosszabbélettartam következtében a 65 éven felüli állampolgárok közül egyre többen lesznek a nagy egészségügyi és szociális ellátórendszerek használói. A háztartások összetétele, a családi,

települési és lakókörnyezeti jellemzők, ahol az emberek megélik az időskorukat, nagymértékben befolyásolják azt, hogy milyen arányban tudják az ellátórendszerek szolgáltatásait igénybe venni.

A háztartások 40%-ában él idős ember

A közel négymillió háztartás 40%-ában élnek idős emberek és minden negyedik háztartás csak időskorú személyekből áll. A népesség idősödését mutatja az is, hogy az egyszemélyes, csak idős személyekből álló háztartások száma közelíti az egymilliót és ezen belül közel 150 ezer az olyan háztartás, ahol 80 év feletti ember él egyedül. 2005 áprilisában a teljes népesség 97,5%-a magánháztartásban és 2,1%-a bentlakásos elhelyezést nyújtó szociális intézményekben élt.

Segítő kapcsolatok a családokon belül – a „szendvics-generáció” nehéz helyzetben

A háztartások összetételének és a családok struktúrájának változásai ellenére a háztartások és a családok közötti segítő kapcsolatok vizsgálata pozitív mérleget mutat, vagyis működnek a családon belüli segítő kapcsolatok. Am ezt folyamatosan veszélyezteti a „szendvicsgeneráció” (vagyis a középső generáció) nehéz helyzete, akiknek a gyerekekkel szembeni kötelezettsége mellett az idős szülők segítése is fontos, miközben félnek a munkanélkülivé válástól. A kapcsolat fenntartását, betegség esetén az ápolást-gondozást megnehezíti az a tény, hogy egyre kevesebben élnek az idős szülők közelében. A családi kapcsolatok fenntartásának és működőképességének igen fontos szerepe van a mentális állapot javításában, mivel a családon belüli segítség elérhetősége növeli a biztonságérzetet.

Lakosság korcsoportos összetétele

Ha korcsoportok szerinti áttekintést készítünk a mai magyar lakosság összetételéről, akkor jól látható az idősök számarányának növekedése az össznépességben belül (lásd a táblázatot). Az is követhető, hogy többségben vannak a 60 éven felüli nők a férfiakhoz

képezt, és több mint 1,1 millió 70 éven felüli állampolgár él Magyarországon napjainkban.

Az egyes korcsoportok népességben belüli aránya, 1990-2008

Év (Január 1.)	60-x évesek %	70-x évesek %	80-x évesek %
1990	18,9	8,1	2,5
2000	20,1	10,1	2,5
2003	20,8	10,7	3,1
2004	21,0	10,8	3,2
2005	21,3	10,9	3,3
2006	21,4	11,0	3,5
2007	21,6	11,1	3,6
2008	21,8	11,2	3,7

Forrás: KSH

Öregedési index

Az idősödő társadalom jelének egyik fontos mérőszáma az öregedési index, amely a hatvan év feletiek és a 19 év alattiak arányát mutatja. Ez az index 2001-ben 0,881 volt és folyamatos emelkedése következtében 2050-re várhatóan 1,883 lesz. Míg 2001-ben a 19 évesnél fiatalabbak voltak többen, addig 50 évvel később már a 60 év feletiek közel kétszer annyian lesznek, mint a fiatal korosztály.

Születéskor várható élettartam

A társadalom idősödésének másik fontos mutatója a születéskor várható átlagos élettartam, mely lassan, de folyamatosan növekszik. 2007-ben ez a szám a férfiak esetében 69,19 év volt, a nőknél 77,34 év.

Születéskor várható átlagos élettartam alakulása

	Születéskor várható átlagos élettartam (év)			
	1990	2000	2005	2007
Férfi	65,13	67,11	68,56	69,19
Nő	73,71	75,59	76,93	77,34

Forrás: KSH

3. táblázat: Népeség korcsoportok és nemek szerint, 1990-2008

Korcsoport	1990	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Férfi								
0-59 éves	4 197 584	4 069 653	4 004 634	3 985 232	3 964 123	3 954 408	3 943 614	3 924 305
60 év felett	787 320	795 541	813 822	818 881	828 992	830 171	835 464	845 257
70 év felett	306 281	362 685	379 652	382 558	385 525	386 059	386 905	387 100
80 év felett	82 693	79 322	95 101	99 460	102 593	105 817	108 979	111 311
Összesen	4 984 904	4 865 194	4 818 456	4 804 113	4 793 115	4 784 579	4 779 078	4 769 562
Nő								
0-59 éves	4 217 393	4 095 126	4 026 143	4 005 483	3 981 306	3 964 916	3 952 077	3 926 788
60 év felett	1 172 526	1 261 324	1 297 763	1 307 146	1 323 128	1 327 086	1 335 003	1 349 051
70 év felett	537 973	666 618	702 334	710 304	718 385	723 630	731 005	737 306
80 év felett	177 195	180 773	217 888	227 636	235 296	244 732	254 389	260 839
Összesen	5 389 919	5 356 450	5 323 906	5 312 629	5 304 434	5 292 002	5 287 080	5 275 839
Együtt								
0-59 éves	8 414 977	8 164 779	8 030 777	7 990 715	7 945 429	7 919 324	7 895 691	7 851 093
60 év felett	1 959 846	2 056 865	2 111 585	2 126 027	2 152 120	2 157 257	2 170 467	2 194 308
70 év felett	844 254	1 029 303	1 081 986	1 092 862	1 103 910	1 109 689	1 117 910	1 124 406
80 év felett	259 888	260 095	312 989	327 096	337 889	350 549	363 368	372 150
Összesen	10 374 823	10 221 644	10 142 362	10 116 742	10 097 549	10 076 581	10 066 158	10 045 401

Forrás: KSH

Kiemelt korcsoportok százalékos arányának növekedése az össznépeségben belül

Életkor/év	2001	2008	2030	2050
60-x	20,4%	21,8%	27,4%	34,6%
65-x	15,1%	16,1%	20,1%	26,2%

Forrás: KSH

A magyar nők többsége élete utolsó éveire elveszti társát

A születéskor várható élettartamból is következik, hogy életük utolsó éveire a magyar nők igen jelentős hányada elveszti a társát, sokszor teljesen magára marad. A 60 évesek és idősebbek (nők) 50,4%-a, a 70 évesek és idősebbeknek (nők) pedig már 66,4%-a özvegy. 2008. január 1-jén 489.239 özvegy nő élt az országban, aki már elmúlt 70 éves.

Területi adatok

Amennyiben a társadalom idősödését területileg vizsgáljuk, akkor azt láthatjuk, hogy Budapest a leginkább idősödő város, ezen kívül igen sokan élnek községekben és kistelepüléseken az idős emberek közül. A Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala (Állami Népeségnyilvántartó Hivatal) jelentése szerint minél kisebb lélekszámú a település, annál magasabb az ott élő idősek (60 éven felüliek) aránya, az ötezer fő alatti településeken ez az arány 25%. A fővárosban igen magas az idősek aránya, emellett Békés, Heves és Zala megye is kitűnik.

Az idősödés és regionalitás vonatkozásában a fellelhető különbségek (eltérő élethelyzetek) nem területi indikátorok mentén magyarázhatók, hanem kifejezetten egyéni szinten, mivel a „sikeres idősödés” magyarázó indikátorai az iskolai végzettség, a

korábbi életmód (pl. egészséges táplálkozás) és a korábbi munkaerő-piaci részvétel, státusz, valamint az időskor tudatos tervezésére való törekvés.

A falvakban többnyire saját tulajdonú házakban laknak az idősek, ám ezek között minden negyedik lakás régi és/vagy komfort nélküli, esetenként szűkséglakás. A falvakban 40% feletti a hagyományos – fával vagy szénrel történő – fűtés.

Magas az egyszemélyes háztartások aránya

A népesség jelentős többsége, 97–98%-a magánháztartásokban él, igen kevesen választják – a lehetőségek szűkössége miatt is – az intézményi létformát annak ellenére, hogy egyre többen maradnak magukra életük utolsó éveire. A háztartások között egyre magasabb az egyszemélyes háztartások aránya. Ma a 70 éves és idősebb népesség egyharmada él egyedül, és e korosztály közel felének a

mindennapi életvitelét akadályozó problémája van (mozgásában akadályozott, érzékszervi károsodásai vannak stb.).

Szociális alapszolgáltatást igénybe vevők aránya alacsony

Az 65 év és annál idősebb lakosok – összesen 1 581 425 fő – 2,52%-a részesül házi segítségnyújtásban, 4,28%-a szociális étkeztetésben, valamint 1,7%-a látogatja az idősek nappali intézményeit. Nem éri el az egy százalékot a jelzőrendszeres házi segítségnyújtást igénybe vevők aránya, míg 0,6% az egyéb, nem bentlakásos szociális alapszolgáltatásban részesülők aránya. Az idősek döntő többsége magánháztartásban él, a bentlakásos intézményekben 41 254 fő a 65 éves vagy idősebb lakó. A megkérdezett idősek többnyire elégedettek lakásukkal, szeretnének ott élni életük végéig.